ASIANTUNTIJALAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta (HE 149/2025 vp)

Lausunnonantaja: Perhekuntoutuskeskus Lauste ry

Päivämäärä: 18.3.2026

1. Johdanto ja lausunnon lähtökohdat

Perhekuntoutuskeskus Lauste ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 149/2025 vp. Lausunto perustuu Perhekuntoutuskeskus Lausteen pitkäaikaiseen kokemukseen vaativasta lastensuojelun sijaishuollosta, perheiden kanssa tehtävästä kuntouttavasta työstä sekä lasten oikeuksien toteutumisen arvioinnista käytännön työssä.

Lausunnossa otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan sekä muun lausuntopalautteen perusteella esitetyt muutostarpeet ja jo hallituksen esitykseen tehdyt sisällölliset täsmennykset. Lausunto noudattaa edelleen Perhekuntoutuskeskus Lausteen alkuperäistä linjaa, jossa lapsen oikeus erityiseen suojeluun, kehitykseen ja oikeusturvaan asetetaan keskiöön.

2. Lapsen oikeudet ja perusoikeudellinen arvio

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erityisen haavoittuvassa asemassa. Perustuslain 6 §:n 3 momentti ja 7 § turvaavat lapsen yhdenvertaisen kohtelun, henkilökohtaisen koskemattomuuden ja oikeuden erityiseen suojeluun. Julkisen vallan velvollisuus turvata näiden oikeuksien toteutuminen korostuu tilanteissa, joissa lapseen kohdistetaan rajoituksia tai voimankäyttöä.

Perustuslakivaliokunnan esittämät huomiot korostavat sääntelyn täsmällisyyden, oikeasuhtaisuuden ja ennakoitavuuden vaatimuksia. Perhekuntoutuskeskus Lauste pitää välttämättömänä, että kaikki lapsen perusoikeuksiin puuttuvat toimenpiteet perustuvat yksilölliseen arvioon, välttämättömyyteen ja viimesijaisuuteen.

3. Kasvatukselliset keinot ja lapsen fyysinen koskemattomuus

Perhekuntoutuskeskus Lauste pitää perusteltuna perustuslakivaliokunnan näkemystä siitä, että lapsen fyysiseen koskemattomuuteen puuttumista koskeva sääntely ei saa jäädä tulkinnanvaraiseksi. Kasvatuksellisten keinojen ja lastensuojelulain 11 luvussa tarkoitettujen rajoitustoimenpiteiden välinen raja on säädettävä selkeästi ja yksiselitteisesti.

Perhekuntoutuskeskus Lauste katsoo, että lapsen fyysiseen koskemattomuuteen puuttuminen ei voi olla osa tavanomaista kasvatuksellista rajaamista. Mahdolliset fyysiset toimenpiteet on rajattava vain henkeä, terveyttä tai turvallisuutta välittömästi uhkaaviin

tilanteisiin ja erityisesti voimankäytön tulee aina täyttää hätävarjeluun rinnastettavat edellytykset.

Voimankäyttöön liittyvää sääntelyä tulee tarkentaa merkittävästi. Olemme samaa mieltä, että, lapsen kiinnipitämiseen sisältyy nykyisellääänkin voimankäytön muotoja, mutta voimankäyttöön liittyy useita sellaisia muotoja, jotka ei voi kuulua lastensuojelupalvelun toteuttamiseen. Voimankäytön yleiset edellytykset liittyvät kohdehenkilön vastarinnan murtamiseen liittyvään tarpeelliseen ja lievimpään voimankäytön muotoon. Lastensuojelussa ei tulisi voida käyttää esim. voimankäyttövälineitä, eikä sellaisia voimankäyttöön liittyviä tekniikoita, joilla pyritään lamauttamaan kohdehenkilö. Tämän kaltaiset voimankäyttöön liittyvät rajoitukset on myös kirjattava lakiin. Eli on määritettävä, mitkä ovat sallittuja voimankäytön tapoja ja minkälaisen koulutusvaatimuksen se lisää lastensuojelun työntekijän osaamisprofiiliin.

4. Aineiden ja esineiden poisottaminen

Lausuntopalautteen perusteella tehtyjä täsmennyksiä aineiden ja esineiden poisottamista koskevaan sääntelyyn voidaan pitää oikeansuuntaisina. Perhekuntoutuskeskus Lauste korostaa kuitenkin, että poisottamisen tulee perustua tapauskohtaiseen harkintaan, olla ajallisesti rajattua ja sidoksissa lapsen yksilölliseen tilanteeseen. Poisottaminen ei voi olla lainsäädännössä velvoittavassa muodossa edellä esitetyin perustein.

Erityisesti viestintävälineiden ja rahavarojen osalta on varmistettava, ettei sääntely johda tosiasiallisiin ja pysyviin perusoikeusrajoituksiin ilman riittäviä oikeusturvakeinoja.

5. Kuntouttava suljettu laitospalvelu

Perhekuntoutuskeskus Lauste tunnistaa tarpeen kehittää vaativia palveluja vakavasti oireileville lapsille. Samalla Perhekuntoutuskeskus Lauste pitää tärkeänä, että kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva sääntely ei muodostu rangaistusluonteiseksi tai johda lastensuojelun ja rikosoikeudellisen järjestelmän rajojen hämärtymiseen. Palvelun kuntoutuksen sisältöä tulee täsmentää ja lapsen kuntoutumista tulee arvioida systemaattisesti. Systemaattisen arvioinnin tulee olla osa palvelun keston arviointia. Kuntouttavan suljetun laitoshoidon pitää mahdollistaa lapsen oikeus pitää yhteyttä itselleen tärkeisiin ihmisiin ja pitää yllä myös laitoksen ulkopuolisia turvallisia ystävyyssuhteita. Suljetun laitosolosuhteen aikana on laadittava suunnitelma Lapsen yhteiskuntaan ja ikätasoiseen toimintaan kiinnittymiseksi laitoksen ulkopuolella, suunnitelman tulee huomioida perhesuhteiden vahvistaminen ja toimintamahdollisuuksien lisääntyminen lapsen palatessa luonnolliseen toimintaympäristöönsä.

Perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla rajoitusten tulee olla toimivaltuuksia, ei automaattisia seuraamuksia sijoituksesta. Palvelun kohderyhmä on määriteltävä täsmällisesti. Näkemyksenämme palvelun käytön ikäraja on määritettävä ja sen tulisi olla 12-vuotta. Alle 12-vuotiaiden kohdalla tulee voida järjestää lastensuojelupalvelut tavanomaisissa sijaishuollon olosuhteissa tai terveydenhuollon palveluissa.

6. Erityinen huolenpito

Hallituksen esityksessä erityinen huolenpito uudistetaan erityisen huolenpidon jaksoksi ja sääntely siirretään osaksi sijaishuoltoa koskevaa lainsäädäntöä. Muutoksen tarkoituksena on korostaa, että kyse on määräaikaisesta, tavoitteellisesta ja viimesijaisesta sijaishuollon palvelusta, ei rangaistusluonteisesta rajoitustoimesta. Perhekuntoutuskeskus Lauste pitää lähtökohtaa lasten oikeuksien kannalta perusteltuna.

Perhekuntoutuskeskus Lauste korostaa, että jakson edellytysten tulee olla täsmällisesti rajatut ja yksilöllisesti arvioidut. Jakson perusteena voi olla ainoastaan lapsen käyttäytyminen, joka vakavasti vaarantaa hänen oman tai muiden terveyden, turvallisuuden tai kehityksen, eikä tilannetta ole mahdollista hoitaa muilla sijaishuollon keinoilla. Pelkät luvattomat poissaolot tai yleinen haastava käyttäytyminen eivät voi muodostaa riittävää perustetta.

Myönteistä on, että lausuntopalautteen perusteella esityksessä vahvistetaan päätöksenteon oikeusturvaa, määräaikaisuutta ja säännöllistä arviointia sekä moniammatillisen asiantuntemuksen merkitystä. Erityisesti erityisen huolenpidon jakson jatkaminen 90 vrk pidempään vaatii arviointia ja suunnitelmaa lapsen läheisten ihmissuhteiden tukemisesta ja siitä että, suljettu laitosolosuhde ei vähennä lapsen kykyä pärjätä luonnollisemmassa toimintaympäristössä. Lauste painottaa, ettei erityisen huolenpidon jakso oikeuta automaattisesti rajoitustoimenpiteisiin, vaan mahdolliset rajoitukset edellyttävät aina erillistä lakiperustetta ja yksilöllistä välttämättömyyden arviointia.

7. Luvatta poissaolevat lapset ja viranomaisvastuu

Perhekuntoutuskeskus Lauste pitää kannatettavana niitä lausuntopalautteen perusteella tehtyjä muutoksia, joilla lapsen kiinniotto laitosalueen ulkopuolella ja kotirauhaan puuttuminen rajataan viranomaisille. Tämä on välttämätöntä lapsen oikeusturvan, turvallisuuden ja työntekijöiden työturvallisuuden kannalta.

8. TUVA koulutus

TUVA-koulutuksen rahoituslisäystä koskenut ehdotus on poistettu hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta. Perhekuntoutuskeskus Lauste pitää ehdottoman tärkeänä, että TUVA-koulutuksen rahoituslisäystä koskenut ehdotus otetaan takaisin esitykseen.

Lakiehdotus, laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta olisi ollut huomattava parannus nykyiseen ja turvannut koulukodeille rahoituksen tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Valtion rahoitus olisi kattanut jatkossa laskennallisesti tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisen eikä yksityisillä koulukodeilla olisi enää tarvetta laskuttaa opiskelijan kotikuntaa tai hyvinvointialuetta koulutuksesta.

Riittävällä, kustannuksia vastaavalla ja aukottomasti toteutetulla rahoituksella turvataan vaativahoitoisten ja heikoimmassa olevien lasten koulutuksen järjestäminen heidän

oikeuksiaan vastaavalla tavalla. Onnistuessaan tämä korjaa koulutukselliseen tasa-arvoon, hyvinvointiin, yhdenvertaisuuteen ja syrjäytymiseen liittyviä ongelmakohtia.

Johtopäätökset

Perhekuntoutuskeskus Lauste ry katsoo, että hallituksen esitys HE 149/2025 vp sisältää tärkeitä tavoitteita lasten suojelun vahvistamiseksi. Lausuntopalautteen perusteella tehdyt muutokset ovat osin parantaneet esityksen perusoikeudellista tasapainoa, mutta sääntely edellyttää edelleen huolellista arviointia sote-valiokunnassa.

Lasten oikeuksien toteutuminen edellyttää, että rajoitustoimenpiteet ja voimankäyttö säilyvät viimesijaisina keinoina ja että kuntouttavat, suhdeperustaiset ja perheiden kanssa tehtävät työmuodot säilyvät lastensuojelun ydintä määrittävinä periaatteina.

Turussa 18.3.2026

Jussi Ketonen, johtaja

Jukka Sirtamo, Palvelujohtaja

Perhekuntoutuskeskus Lauste ry